

Partea 1

Volumul III

Analiza situației existente

Contextul teritorial interjudețean, regional si național

Zonificarea teritoriului

Pagină de semnături:

Director proiect/ Coordonator principal:

Conf. dr. geogr. urb. Iuliu VESCAN

Coordonator secundar: Arh. Florin Dan FLORUȚ

Colectiv de elaborare:

Conf. dr. geogr. urb. Iuliu VESCAN

Conf. dr. geogr. urb. Sorin FILIP

Cartografie:

Conf. dr. geogr. urb. Sorin FILIP

CUPRINS:

Lista figurilor	4
Lista tabelelor	5
I. CONTEXTUL TERITORIAL INTERJUDEȚEAN, REGIONAL ȘI NAȚIONAL	6
1.2. Coridoare de transport, orașe – poartă	6
1.2. Structura policentrică, poli de creștere și de dezvoltare, centre urbane	7
1.3. Zone de cooperare transfrontalieră, sisteme urbane transfrontaliere	10
1.4. Zone metropolitane, periurbane, zone urbane funcționale	14
II. ZONIFICAREA FUNCȚIONALĂ A TERITORIULULUI	21
2.1. Zona urbană Baia Mare	22
2.2. Zona urbană Sighetu Marmăției	23
2.3. Zona montană cu profil forestier, agropastoral și turistic	23
2.4. Zona rurală mixtă cu profil agricol, turistic și forestier	24
2.5. Zona rurală mixtă cu profil agricol și forestier	26
Referințe bibliografice	34

Lista figurilor

Figura 1. Poziționarea principalelor coridoare de transport (stânga) și a rețelelor de nivel 1 și 2 (dreapta) pe teritoriul României (sursa: Masterplan General de Transport, 2016)	6
Figura 2. Contextul teritorial de integrare regională și transfrontalieră a județului Maramureș	8
Figura 3. Poziția județului Maramureș în Euroregiunea Carpatică	13
Figura 4. Orașele din România participante în cadrul programului URBACT II.	14
Figura 5. Structurile locale asociative de pe teritoriul județului Maramureș (sursa datelor: CJ Maramureș, Rețeaua Națională de Dezvoltare Rurală; aprilie 2022).....	15
Figura 6. Zona Urbană Funcțională Baia Mare (Sursa: Orașe magnet, Banca Mondială, 2017)	16
Figura 7. Structura fondului funciar în județul Maramureș	21
Figura 8. Zonificarea funcțională a județului Maramureș	25

Lista tabelelor

Tabelul 1. Apartenența UATB-urilor din județul Maramureș în cadrul structurilor asociative de tip ADI și GAL (sursa datelor: CJ Maramureș, Rețeaua Națională de Dezvoltare Rurală; aprilie 2022).....	18
Tabelul 2. Modul de utilizare a terenurilor la nivelul UAT-urilor din județul Maramureș.....	27
Tabelul 3. Deficiențe de context teritorial la nivelul unităților administrativ-teritoriale din județul Maramureș	31

I. CONTEXTUL TERITORIAL INTERJUDEȚEAN, REGIONAL ȘI NAȚIONAL

1.2. Coridoare de transport, orașe – poartă

Element cheie în Strategia de dezvoltare teritorială a României, rețeaua de căi de comunicații reprezintă un reper important de raportare a județului Maramureș la contextul regional, național și supranațional. Existența unei rețele de transport adecvate atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ reprezintă o condiție a eficienței implementării Politicii de Coeziune a Uniunii Europene și de reducere a decalajelor de dezvoltare, de eliminare a disparităților între zonele dezvoltate și cele periferice. Importanța acestui element teritorial – căile de comunicație este fundamentală, de asemenea, și pentru asigurarea unei Cooperări Teritoriale Europene eficiente.

Conform Masterplanului General de transport (2016), județul Maramureș are o poziție periferică în raport cu principalele coridoare de gtransport de la nivel național. În raport cu OR5, poziționat mult mai la sud, legătura se realizează prin intermediul Intercoridorului Regiunea Centru – Maramureș, pe aliniamentul Turda – Cluj-Napoca – Gherla – Dej – Baia Mare – Satu Mare, asigurând totodată legătura cu vămile Petea și Halmeu. Dintre șoselele europene care traversează Regiunea de Nord-Vest doar E58 traversează județul prin partea vestică pe o lungime de 67,409 km (pe traseul limita jud. Sălaj - Mesteacăn - Baia Mare - Seini - limita jud. Satu Mare).

Localizarea în nordul României, la granița cu Ucraina, face ca județul în ansamblu să fie o poartă de comunicare importantă prin intermediul Punctelor de Trecere a Frontierei (rămânând încă nerezolvate aspecte precum operaționalizarea P.T.F. pentru traficul feroviar de mărfuri și pasageri), iar orașul Sighetu Marmăției în mod special să aibă calitatea de oraș-poartă în relație cu statele situate mai la nord.

De asemenea, poziționarea Aeroportul Internațional Maramureș la doar 10 km de centrul municipiului Baia Mare îi conferă acestuia din urmă calitatea potențială de oraș-poartă în relație cu destinații interne și internaționale. Modernizarea pistei, a căilor de rulare și a platformei, investițiile în echipamente specifice, implementarea tuturor normelor ICAO și EASA, sunt elemente de natură a asigura operaționalizarea la standarde adecvate a aeroportului, astfel încât acesta să poată să joace un rol important în dinamizarea dezvoltării la nivel județean dar și regional.

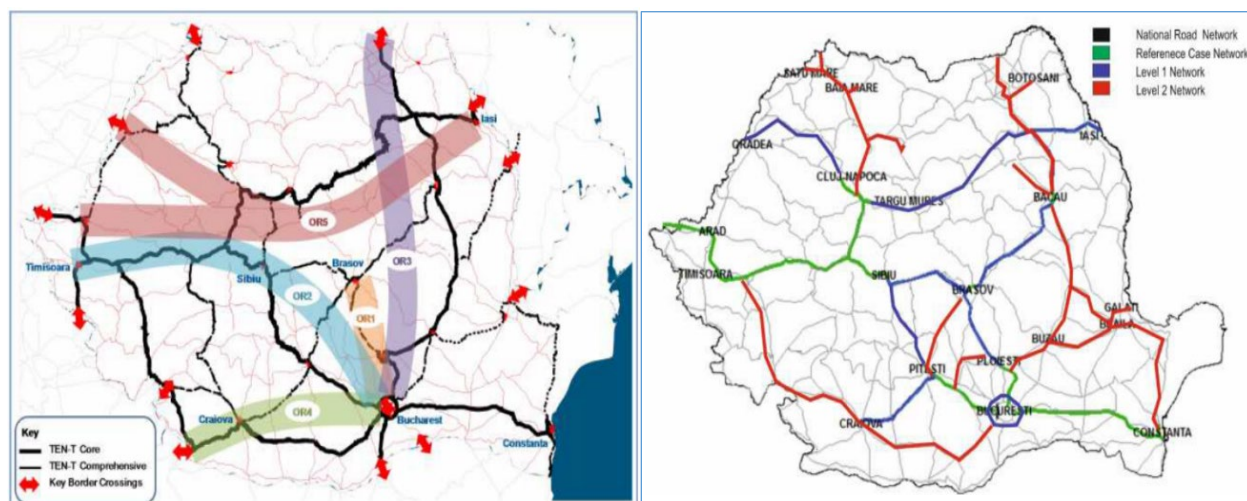

Figura 1. Poziționarea principalelor coridoare de transport (stânga) și a rețelelor de nivel 1 și 2 (dreapta) pe teritoriul României (sursa: Masterplan General de Transport, 2016)

1.2. Structura policentrică, poli de creștere și de dezvoltare, centre urbane

Rezultat al unei evoluții sistemice îndelungate, pe teritoriul județului Maramureș este prezent un sistem de centre polarizatoare care își manifestă influența pe spații de extensiuni variabile. Formele și mecanismele de coordonare/subordonare care se manifestă au la bază relațiile administrative, social-economice și culturale. Demn de luat în considerare este și faptul că, în esență, sistemul centrelor polarizatoare poartă și amprenta unei matrici naturale care a contribuit la structurarea unor subsisteme funcționale de tipul “țărilor”. Acestea se suprapun pe spații depresionare bine conturate (depresiunile Maramureșului, Lăpușului și Băii Mari), pentru două din ele iar centrele polarizatoare s-au menținut până în prezent (Sighetu Marmăției pentru Țara Maramureșului și Târgu Lăpuș pentru Țara Lăpușului); în cazul Țării Chioarului evoluția a fost una sinuoasă, marcată de involuția centrului polarizator inițial – Cetatea Chioarului și destructurarea subsistemului respectiv, urmată apoi de conturarea noului centru polarizator – Baia Mare care, treptat a reușit să genereze relații de coordonare manifestate în spațiul depresionar menționat. Dezvoltarea sectorului minier, care a valorificat resursele de minereuri complexe din zona munților Gutâi – Igriș, a condus la ranforsarea centrului polarizator Baia Mare. În a 2-a jumătate a secolului XX, consolidarea poziției de centru polarizator s-a făcut atât prin dezvoltarea industriei de prelucrare a minereurilor neferoase, dar și prin completarea valențelor de atractivitate și funcționalitate: administrative, educaționale (dezvoltarea învățământului superior tehnic), medicale, etc. În aceste condiții, Baia Mare a înregistrat o semnificativă creștere și la nivel demografic, dar mai ales în ceea ce privește capacitatea de a genera relații funcționale, inclusiv de tip navetism, prin capacitatea de absorbi forța de muncă în sectorul industrial. Perioada de după 1990 a provocat bulversări la nivelul economiei, care au afectat atât centrul polarizator Baia Mare, dar și centrele polarizatoare secundare. În mod special, municipiul Sighetu Marmăției a pierdut o mare parte din capacitatea de polarizare economică și, spre deosebire de Baia Mare, nu a reușit nici în ultima decadă să-și refacă aria de polarizare inițială; în aceste condiții, Baia Mare și-a extins și și-a consolidat sfera de influență directă sau indirectă și asupra Țării Maramureșului. Un proces asemănător s-a produs și în relație cu Țara Lăpușului. Rezultatul este concretizat sub forma unui sistem polarizator care are configurație plan-spațială de tip triangular, iar din punct de vedere ierarhic prezintă o structurare pe trei nivele, corespunzător capacității de polarizare diferite atât ca intensitate cât și ca extensiune spațială, în care Baia Mare are rangul superior, iar Sighetu Marmăției și Târgu Lăpuș ocupă nivelul al 2-lea, respectiv al 3-lea de polarizare. Chiar dacă au rang inferior, cele două centre secundare au un rol funcțional extrem de important prin faptul că ele generează o polarizare locală, dar și prin faptul că receptează și extind sfera de influență a Băii Mari.

Se conturează astfel un sistem teritorial care prezintă o compartimentare naturală pe trei subsisteme de tip “țară”, în cadrul cărora sunt întrunite atributele sistemelor teritoriale funcționale:

- gravitația centripetă spre poli, axe sau fâșii;
- prezența unei baze de susținere proprii, cât mai diversificată;
- fluența internă a vectorilor purtători de masă și energie;
- un spațiu mental cu trăsături particulare.

Complexitatea factorilor naturali și a componentei antropice generează în cadrul acestor subsisteme câteva trăsături structurale și funcționale particulare. Influența determinantă a matricii naturale imprimă diferențieri de structurare. Poate fi amintit aici faptul că, din punct de vedere teoretic, unui spațiu geografic oarecare în care este prezent un sistem ierarhizat de așezări i se poate aplica legea lui Zipf, conform căreia numărul așezărilor din cadrul unui teritoriu se află în proporție geometrică inversă cu mărimea lor, existând astfel o strânsă legătură între aspectele cantitative/forța de polarizare (număr de locuitori, activități economice, etc) și rangul unui oraș din cadrul sistemului dat.

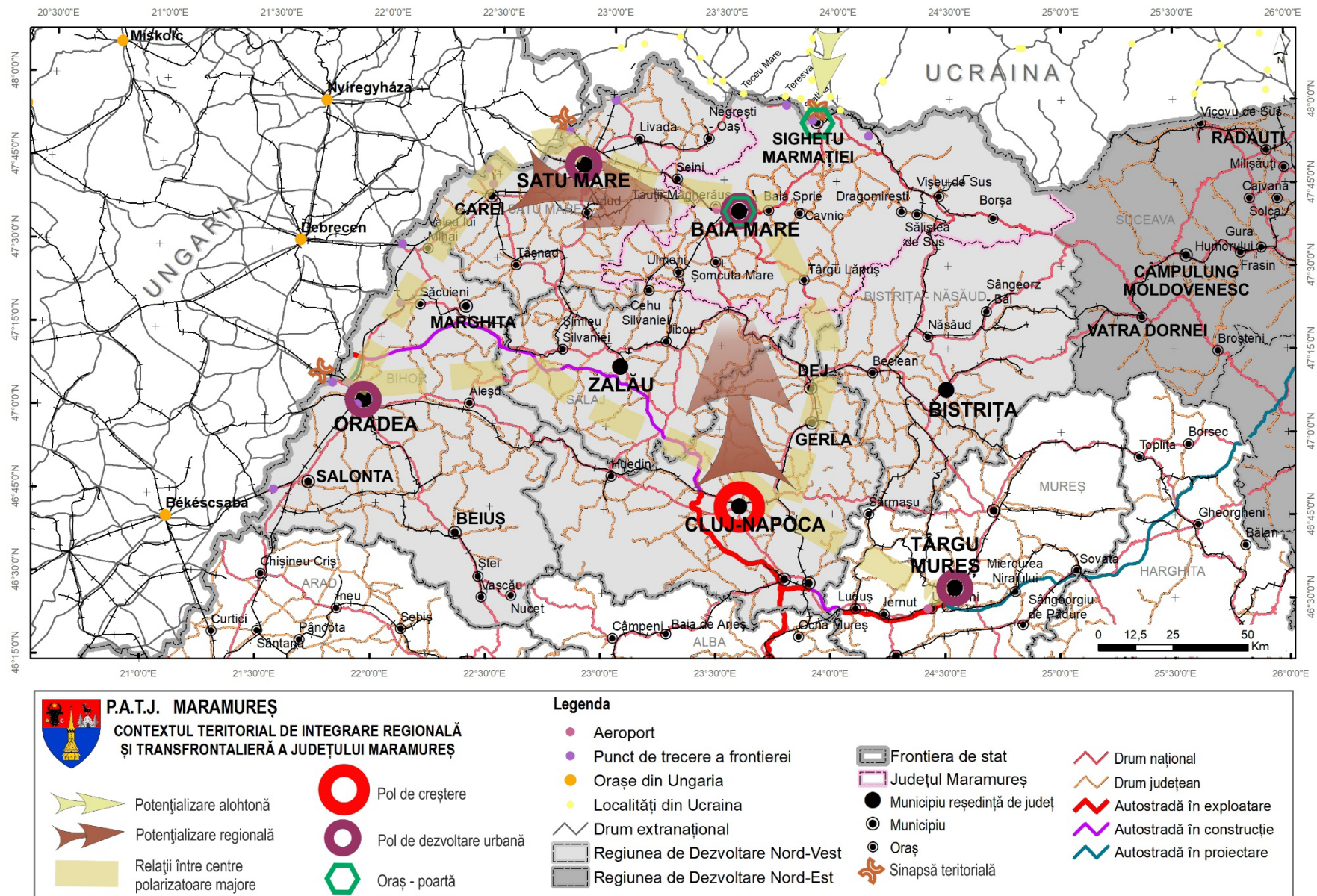

Figura 2. Contextul teritorial de integrare regională și transfrontalieră a județului Maramureș

În Depresiunea Maramureșului specificul este dat faptul că întreaga depresiune și spațiul montan adiacent este încadrat într-unul din cele mai bine definite și păstrate spații mentale din România: Țara Maramureșului. Aceasta se individualizează prin mai multe aspecte, dintre care din punct de vedere funcțional, în afară de cele prezentate anterior, se mai remarcă un mod de organizare subsistemică de tip “vale”, cu precizarea că aceste văi au în primul rând semnificație la nivelul organizării sistemelor antropice (desigur pe o matrice hidrografică și morfologică definitorie): Valea Izei, Valea Vișeuului, Valea Marei, Valea Cosăului, etc. Chiar dacă la nivelul detaliilor arhitecturale, de port popular, de tradiții, etc. există diferențieri între aceste subsisteme teritoriale, integrarea lor se face în mod firesc în cadrul unui singur spațiu de tip regional (al Țării Maramureșului), care la rândul său se integrează în spațiul mental provincial transilvănean și în cel național românesc.

În cadrul acestui subsistem se conturează o serie de centre polarizatoare secundare (urbane – Vișeu de Sus, Borșa, Săliștea de Sus, Dragomirești și supracomunale – Leordina, Petrova, Bârsana, Ocna Șugatag, Giulești) care își manifestă influența pe spații de extensiuni mai reduse și care se subordonează centrului polarizator tradițional – Sighetu Marmăției. În raport cu acesta, o oarecare difluență teritorială se manifestă în compartimentul sud-estic al Depresiunii, acolo unde estomparea forței de polarizare a municipiului Sighetu Marmăției se conjugă cu prezența centrelor urbane care, deși mai mici, contracarează forța de influență a acestuia. O parte din centrele de rang inferior și mai ales Vișeu de Sus, reușesc să genereze relații de coordonare ori relații economice ce contribuie la conturarea unui subsistem teritorial cu caracteristici și potențialități particulare. Este vorba despre un subsistem strâns legat de prezența a două elemente teritoriale fundamentale: axa funcțională a Vișeuului (suprapusă pe valea omonimă și structurată prin integrarea localităților din lungul ca urmare a funcțiilor de vehiculare a căilor de comunicație rutieră și feroviară) și centrul polarizator urban (Vișeu de Sus) care în ierarhia regională a Țării Maramureșului are un rang secund în raport cu Sighetu Marmăției, pe care îl suplinește cu succes, dar în raport cu care nu este ancorat decât prin mecanisme culturale, educaționale și administrative, în timp ce relațiile economice sunt aproape inexistente.

Intrate în categoria așezărilor urbane relativ recent (2004), Săliștea de Sus și Dragomirești generează relații insuficiente de coordonare ori relații economice care să contribuie la schițarea unui subsistem teritorial de tip centru-periferie și a unui areal periurban în adevăratul sens, astfel că influențele exercitate asupra comunelor învecinate sunt facilitate mai mult de imediata proximitate și mai puțin de atributele urbanistice ori funcționale (economice, administrative, sociale, medicale, etc.). O notă aparte este cea asociată orașului Borșa, centru urban mai vechi, cu funcție minieră puternică până în anii '90, care a intrat în declin structural, și-a pierdut forța de polarizare, astfel că în prezent se află pe un nivel inferior al ierarhiei centrelor de la nivel județean.

În funcție de caracteristicile economice, sociale și de relațiile instituite în teritoriu, aceste centre respectă o anumită ierarhie, palierele pe care sunt poziționate fiind în directă legătură atât cu numărul de locuitori, dar mai ales în relație cu tipul și viabilitatea activităților economice derulate pe teritoriul respectiv. Caracterul policentric al Țării Maramureșului este de natură să susțină deopotrivă coeziunea socială, competitivitatea economică și sustenabilitatea, viabilitatea centrelor polarizatoare fiind de regulă una dezvoltată în timp.

Cel de al doilea subsistem de tip țară – Țara Lăpușului, de dimensiuni mai reduse, prezintă o structurare mai simplă, de tip monocentric, în condițiile în care orașul Târgu Lăpuș, prin funcțiile sale economice, sociale, educaționale, medicale, etc., polarizează întregul spațiu depresionar dar și pe cel montan ori deluros adiacent. Integrarea funcțională este facilitată de configurația spațială, cu rețeaua hidrografică convergentă spre aria principală de confluență marcată de amplasarea centrului polarizator, astfel că se constituie o structură de tip radiar-convergent, propice manifestării relațiilor de tip coordonare/subordonare în raport cu centrele comunale învecinate.

Depresiunea Băii Mari/Țara Chioarului prezintă o structură și o funcționare sistemică diferită față de cele două modele spațiale anterioare. Acest lucru derivă în principal din faptul că polarizarea se face de către

municipiul Baia Mare și zona intens urbanizată structurată la contactul cu spațiul montan, începând de la Tăuții Măgherauș până la Baia Sprie. Se conturează astfel un sistem spațial cu configurație asimetrică dar cu capacitate ridicată de polarizare în condițiile în care după perioada de declin economic de la începutul anilor 2000, Baia Mare și-a restructurat economia și a susținut un proces de delocalizare industrială ranforsând comunele din primul inel periurban, fără să atingă însă maximum de potențialitate datorită fragilității pe care centrele urban din partea centrală și sudică a depresiunii (Șomcuta Mare și Ulmeni) o manifestă din punct de vedere economic.

Conform H.G. 1149/2008, municipiul Baia Mare a fost desemnat pol de dezvoltare urbană, fapt ce s-a repercutat pozitiv asupra dezvoltării economico-sociale și revirimentului pe care l-a înregistrat în ultimii ani. În cadrul Regiunii de Dezvoltare Nord-Vest, Baia Mare ocupă același nivel ierarhic cu Satu Mare, Oradea și Târgu Mureș, în timp ce pe nivelul superior (pol de creștere) se situează municipiul Cluj-Napoca.

În ceea ce privește ierarhia sistemului de localități, conform Legii 351/2001, în județul Maramureș sunt prezente 2 municipii de rangul II – municipiul Baia Mare și municipiul Sighetu Marmăției, 11 orașe de rangul III (Baia Sprie, Borșa, Cavnic, Dragomirești, Săliștea de Sus, Seini, Șomcuta Mare, Târgu Lăpuș, Tăuții Măgherauș, Ulmeni și Vișeu de Sus) și 63 de sate reședință de comună, având rangul IV, în timp ce în categoria așezărilor de rangul V sunt 176 de localități.

1.3. Zone de cooperare transfrontalieră, sisteme urbane transfrontaliere

Încă din anii '80 Uniunea Europeană a inițiat programe și mecanisme și a alocat resurse în sprijinul cooperării în astfel de zone, considerând că pentru o mai bună integrare europeană trebuie contracarat efectul de barieră al frontierelor naționale asupra dezvoltării teritoriilor. Acest aspect a dobândit o importanță sporită odată cu extinderea după 1989, a Uniunii Europene către est și includerea unor țări unde frontierele au fost cu precădere neglijate, iar relațiile transfrontaliere descurajate.

În perioada actuală Cooperarea Trans-Frontalieră (CBC) este un element cheie al politicii Uniunii Europene în raport cu vecinii ei și se constituie ca un stimul pentru dezvoltarea sustenabilă și pentru reducerea diferențelor în ceea ce privește standardele de locuire, precum și pentru soluționarea problemelor legate de dezvoltarea teritorială în aceste zone. Politica de cooperare transfrontalieră se constituie atât o bază a întăririi relațiilor dintre țările membre ale UE și vecini, dar are și capacitatea de a oferi suport financiar în cadrul unor proiecte comune. În aceste sens pot fi amintite două instrumente de finanțare ENPI – European Neighbourhood and Partnership Instrument (2007-2013) și ENI - European Neighbourhood Instrument (2014-2020).

Un aspect suplimentar derivat din poziționarea geografică este reprezentat de contextul transfrontalier. Frontiera de stat a României cu Ucraina, are o lungime de 164 km pe teritoriul județului Maramureș România; aceasta este prezentă pe teritoriul următoarelor UATB-uri: Borșa, Vișeu de Sus, Poienile de Sub Munte, Repedea, Bistra, Rona de Sus, Bocicioiu Mare, Sighetu Marmăției, Sarasău, Câmpulung la Tisa, Săpânța, Remeți). Condițiile geografice diverse oferă o serie de oportunități dar și de aspecte restrictive în ceea ce privește valorificarea adecvată a acestui context, astfel:

- existența a trei puncte de trecere a frontierei, dintre care două sunt feroviare - Valea Vișeuului (RO) – Trebușeni/Dilove (UA) și Câmpulung la Tisa (RO) – Teresva (UA) (neoperaționale), iar unul rutier –Sighetu Marmăției (RO) – Slatina/Solotvino (UA), reprezintă elemente structurale fundamentale în asigurarea unor fluxuri de mărfuri și persoane;
- imediata proximitate a frontierei în raport cu teritoriul administrativ al municipiului Sighetu Marmăției conferă o potențialitate derivată atât din funcționarea punctului de trecere a frontierei,

cât și din influența economico-sociale și culturale pe care acest centru polarizator le poate exercita în raport cu zona transfrontalieră de pe teritoriul Ucrainei; influențele sunt însă limitate datorită faptului Ucraina nu este membră a U.E., astfel că regimul de tranzit al frontierei și procedurile de tranzitare prin punctul de trecere a frontierei (care funcționează ca o sinapsă teritorială) se supun reglementărilor în raport cu state non-membre;

- existența unei rețele de drumuri bine dezvoltate de o parte și de alta a sectorului vestic al frontierei, evidențiindu-se rolul ordonator al râului Tisa, în lungul căruia s-au dezvoltat segmente paralele de drum, a căror conexiune este limitată doar la P.T.F. Sighetu Marmăției;
- diferența de ecartament al căilor ferate din România și Ucraina; alături de numărul mic al punctelor de trecere a frontierei și de caracterul neoperațional al celor feroviare, contribuie la conturarea unui semnificativ „efect de barieră”, cu efecte sistemice;
- compartiment extins al zonei montane deficitare în căi de comunicație, în sectorul estic al frontierei (cca 92 km.);
- existența unei comunități românești compacte în dreapta Tisei, concentrate pe teritoriul localităților Slatina, Apșa de Jos, Strâmtura, Teteș, Podișor, Bescău, Cărbunești, Bouțul Mare și Bouțul Mic (raionul Teceu), respectiv Biserica Albă, Apșa de Mijloc, Plăiuț și Dobric (raionul Rahău); complementar, existența unei puternice comunități ucrainene în stânga Tisei (concentrată cu precădere în comuna Poienile de Sub Munte) sunt elemente care pot susține dinamizarea relațiilor economice, având la bază și reperele culturale.

Zona transfrontalieră româno-ucraineană în care este prezent județul Maramureș se caracterizează prin elemente care le apropie din punct de vedere economic, funcțional și cultural, conturându-se o regiune transfrontalieră cu o identitate bine conturată. Conform terminologiei general acceptate o regiune transfrontalieră reprezintă un teritoriu aflat în zona de graniță dintre două sau mai multe țări cuprinzând total sau parțial entități administrative din țările respective, delimitat pe bază de acte normative sau prin studii teritoriale.

Condițiile concrete din teren subsumează cerințele ca un astfel de teritoriu să poată face obiectul unor politici de cooperare transfrontalieră, conform abordărilor specifice Uniunii Europene: UATB-urile prezente în zona frontalieră aparțin unor sisteme de organizare politico-administrativă diferite, sunt gestionate de autorități cu competențe diferite și utilizează instrumente de planificare spațială care au compatibilitate destul de limitată și care fac dificilă punerea în aplicare a unor strategii și politici comune.

Derularea unor programe de cooperare este posibilă în condițiile în care există asemănări și interese comune care justifică o planificare coordonată și bazată pe cooperare a dezvoltării spațiale și socio-economice.

În aceste condiții, având la dispoziție oportunități derivate din politicile U.E., au fost create premisele de definire a unor entități de cooperare transfrontalieră și de derulare a unor proiecte în care este parte și județul Maramureș:

- Preocupările comune, problematica asemănătoare și dorința de cooperare a câtorva state care au în comun apartenența la spațiul montan carpatic au reprezentat contextul în care în anul 1993 s-a constituit Euroregiunea Carpatică, cu ocazia reuniunii miniștrilor de externe și a reprezentanților administrațiilor locale din Polonia, Ucraina și Ungaria;
- România s-a alăturat acestei grupări începând din anul 1997, prin afilierea județelor Bihor, Satu Mare, Maramureș, Sălaj, Suceava, Botoșani și Harghita.
- Programul de cooperare transfrontalieră ENPI Ungaria – Slovacia - România – Ucraina, derulat în perioada 2007 – 2013 și continuat în perioada 2014-2020, precum și în perioada următoare de finanțare, astfel încât să fie atins obiectivul general - în anul 2030, zona din lungul frontierei Ucrainei cu statele membre Ungaria, Slovacia și România să fie o regiune de cooperare

transfrontalieră care funcționează eficient și unde se acționează împreună pentru rezolvarea problemelor comune.

- Programul de cooperare transfrontalieră ENI România – Ucraina, aprobat în anul 2015. Din România sunt implicate județele Satu Mare, Maramureș, Suceava, Botoșani și Tulcea, iar din Ucraina sunt implicate în Program oblasturile Ivano-Frankivsk, Zakarpatska, Cernăuți și Odessa, obiectivul programului fiind acela de a conferi acestui spațiu caracterul unei regiuni caracterizate de prosperitate și bună vecinătate, realizată prin acțiuni de cooperare transfrontalieră în beneficiul statelor membre și nemembre ale UE care se învecinează.

Pentru perioada 2021-2027, proiectele de cooperare transfrontalieră cu Ucraina (și nu numai) vor putea fi finanțate prin intermediul programului Interreg NEXT, conform Regulamentului U.E. nr. 1059/2021 din 24 iunie 2021. Vor putea fi finanțate proiecte care vizează nevoile legate de o mai bună guvernare pe linia cooperării, o Europă mai sigură și mai conectată, protecția mediului, locuri de muncă, servicii de urgență, etc., cu o atenție specială legată de tranziția digitală și tranziția verde, implicarea societății civile și a tinerilor în luare deciziilor și în procesul de implementare a acestora. În abordarea strategică a U.E. pe problema cooperării se are în vedere și continuarea programelor care încurajează crearea de rețele de cooperare și schimbul de know-how precum ESPON și URBACT.

O formă particulară de asociere care a avut rezultate notabile a fost cea în care două orașe din județ – Baia Mare și Baia Sprie s-au înscris în programul URBACT (programul a avut mai multe stagii – I, II, III, iar începând cu URBACT II 2007 – 2013 în cadrul său au fost integrate și o serie de orașe din România; programul promovează dezvoltarea urbană integrată prin intermediul schimbului de experiență și transferul de bune practici între orașe), ceea ce le-a facilitat participarea în cadrul unor proiecte europene a căror implementare a fost extrem de benefică pentru comunitățile respective. Spre exemplu, prin intermediul acestui program, municipiul Baia Mare a fost parte a mai multor proiecte/rețele precum Building Healthy Communities, LUMASEC, USEAct Urban Sustainable Environmental Actions, BoostInno, suburban, SIBdev; orașul Baia Sprie a făcut parte din cadrul proiectului 4D Cities. Fiecare participare a adus un plus de experiență și de cunoaștere necesară în rezolvarea unor probleme precum reconversia terenurilor industriale abandonate (prin proiectul LUMASEC - Land Use Management for Sustainable European Cities), dezvoltare economică, asistență medicală, inovare, bună guvernare, etc.

În perioada 2014-2020, programul URBACT III a pornit de la câteva premise de specificitate a dezvoltării urbane, cum ar fi:

- nevoia de îmbunătățire a capacității de a dezvolta și implementa strategii urbane integrate;
- orașele au nevoie de strategii urbane integrate și acțiuni care să asigure o dezvoltare durabilă;
- orașele au nevoie de sprijin în vederea implementării strategiilor de dezvoltare integrată;
- practicienii și factorii decizionali au nevoie de a accesa și împărtăși cunoștințe relevante care să asigure o dezvoltare urbană durabilă;

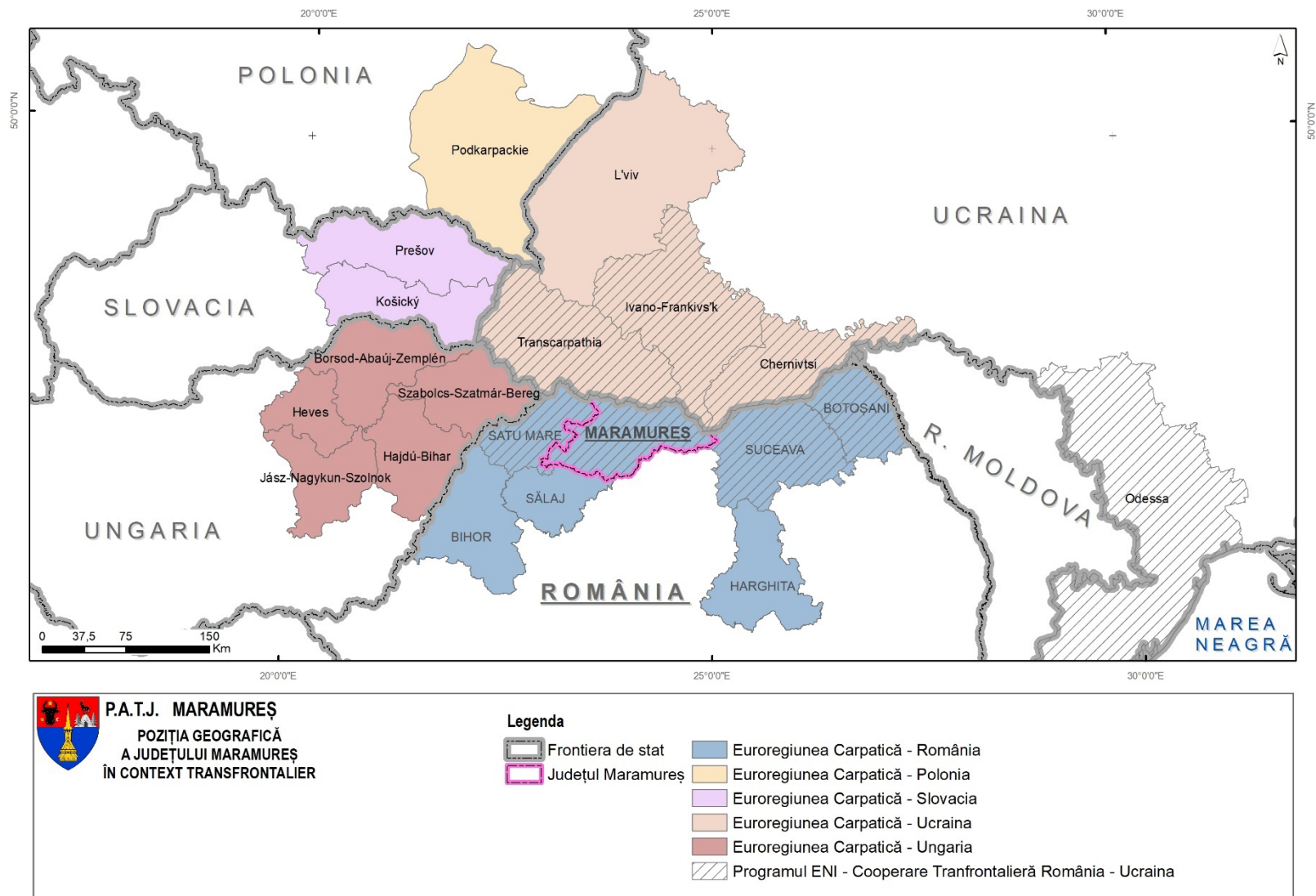

Figura 3. Poziția județului Maramureș în Euroregiunea Carpatică

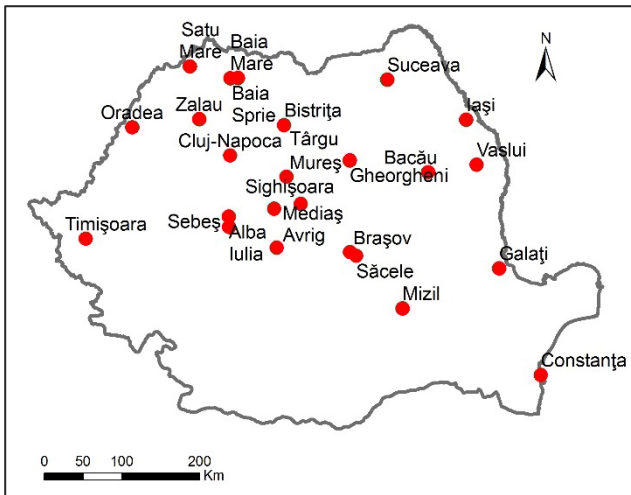

Figura 4. Orașele din România participante în cadrul programului URBACT II.

Promovând dezvoltarea urbană, astfel de programe și proiecte au capacitatea de a genera schimbări care să se reflecte și la nivelul așezărilor rurale, prin rolul lor de centre polarizatoare orașele având capacitatea de a genera difuzia în teritoriu a cunoștințelor care susțin dezvoltarea teritorială dar și difuzia elementelor de progres social, economic și administrativ; generarea unor structuri asociative de tip A.D.I./G.A.L. facilitează astfel de procese de difuzie, accelerând dinamica dezvoltării teritoriale.

1.4. Zone metropolitane, periurbane, zone urbane functionale

Centrele polarizatoare existente în cadrul județului sunt definite de o serie de trăsături care își lasă amprenta asupra sferei de influență proprii:

- mărimea și dotarea (populație, activitate economică, statut administrativ, capital uman, învățământ, importanță culturală);
- distribuția spațială;
- modul de interacțiune dintre orașele care sunt de același rang și cele care sunt de ranguri diferite în ierarhia urbană.

Conceptele de bază aferente problematicei policentrismului sunt aglomerările urbane - AU și Zonele Urbane Funcționale - ZUF. Pentru teritoriul studiat se poate pune în evidență existența unei Zone Urbane Funcționale, formată din unitatea administrativ teritorială principală (centrul polarizator principal) și unitățile administrativ teritoriale învecinate din care provine majoritatea navetiștilor (Baia Mare și localități din proximitate, inclusiv comuna Dumbrăvița). Conturarea unei astfel de zone urbane funcționale a fost facilitată de constituirea în prealabil a ZMBM (în anul 2012), care a stimulat înstituirea unor relații care au avut meritul de a compensa dramaticele restructurări economico-sociale din anii '90. Astfel, hiperdependența localităților din jumătatea sudică a județului Maramureș în raport cu activitățile extractive și de prelucrare a minereurilor complexe dezvoltate în Regiunea Minieră Baia Mare și în unitățile industriale ale metalurgiei neferoase, atât de benefică timp de peste 4 decenii, s-a transformat după 1990 în factor de fragilizare a comunelor aflate în hinterlandul baimărean. Pragul critic al involuției și restructurării economice a fost depășit însă tot prin asumarea unui rol coordonator de către centrul polarizator principal care, prin politici economice și teritoriale de încurajare a inovării a generat un trend care a reușit să stopeze și să inverseze declinul economic și social.

Funcționarea la nivelul teritoriului studiat este influențată de constituirea unor angrenaje administrativ-teritoriale și funcționale de tip ADI/GAL. Importanța acestora derivă din faptul că, având la bază forme diverse de asociere între unitățile administrativ-teritoriale, ele stimulează cooperarea teritorială și astfel contribuie la consolidarea relațiilor dintre diversele nivele ierarhice ale rețelei de așezări, precum și diversificarea relațiilor,

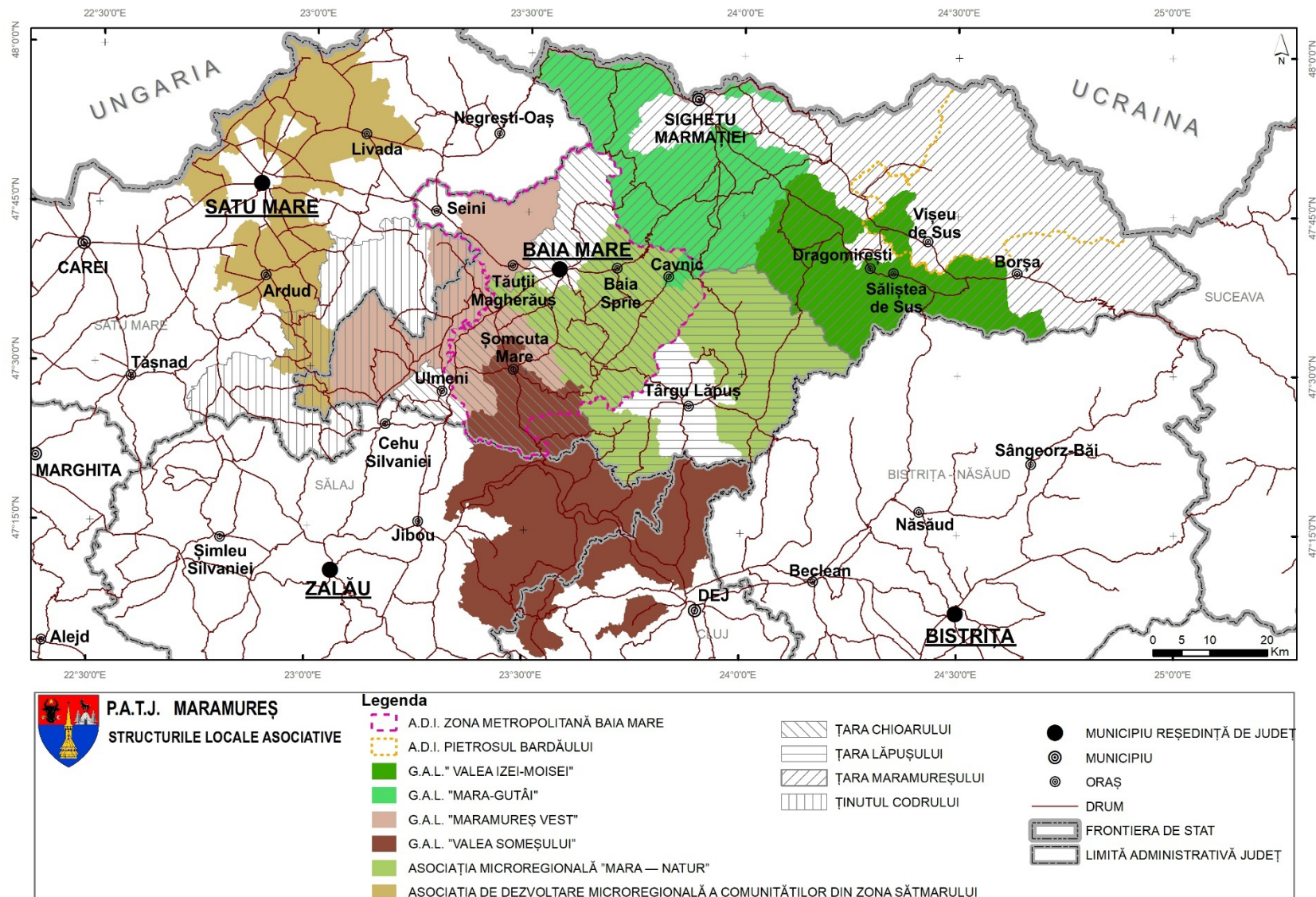

Figura 5. Structurile locale asociative de pe teritoriul județului Maramureș (sursa datelor: CJ Maramureș, Rețeaua Națională de Dezvoltare Rurală; aprilie 2022)

atât din punctul de vedere al tipologiei cât și din punctul de vedere al modului în care acestea se manifestă spațio-temporal.

Conform Codului administrativ (art.5) asociațiile de dezvoltare intercomunitară sunt structuri de cooperare cu personalitate juridică, de drept privat și de utilitate publică, înființate, în condițiile legii, de unitățile administrativ-teritoriale pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori pentru furnizarea în comun a unor servicii publice. Art. 89 din același act normativ stipulează faptul că “unitățile administrativ-teritoriale cooperează pentru organizarea și exercitarea unor activități în scopul realizării unor atribuții stabilite prin lege” inclusiv a celor din domeniu amenajării teritoriului, pe principii de eficiență, eficacitate și economicitate. Din perspectiva acțiunilor de amenajare a teritoriului, importanța acestor asociații de dezvoltare comunitară derivă din faptul că, pe lângă avantajele financiare și de transfer de cunoștințe, odată constituite ele au asigurată legătura nemijlocită cu nivelul decizional județean care este reprezentat de drept în adunările generale ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară (art. 175 din Codul administrativ), fiind create premisele unei transpuneri a prevederilor documentațiilor de amenajare a teritoriului și la nivelul acestor asociații.

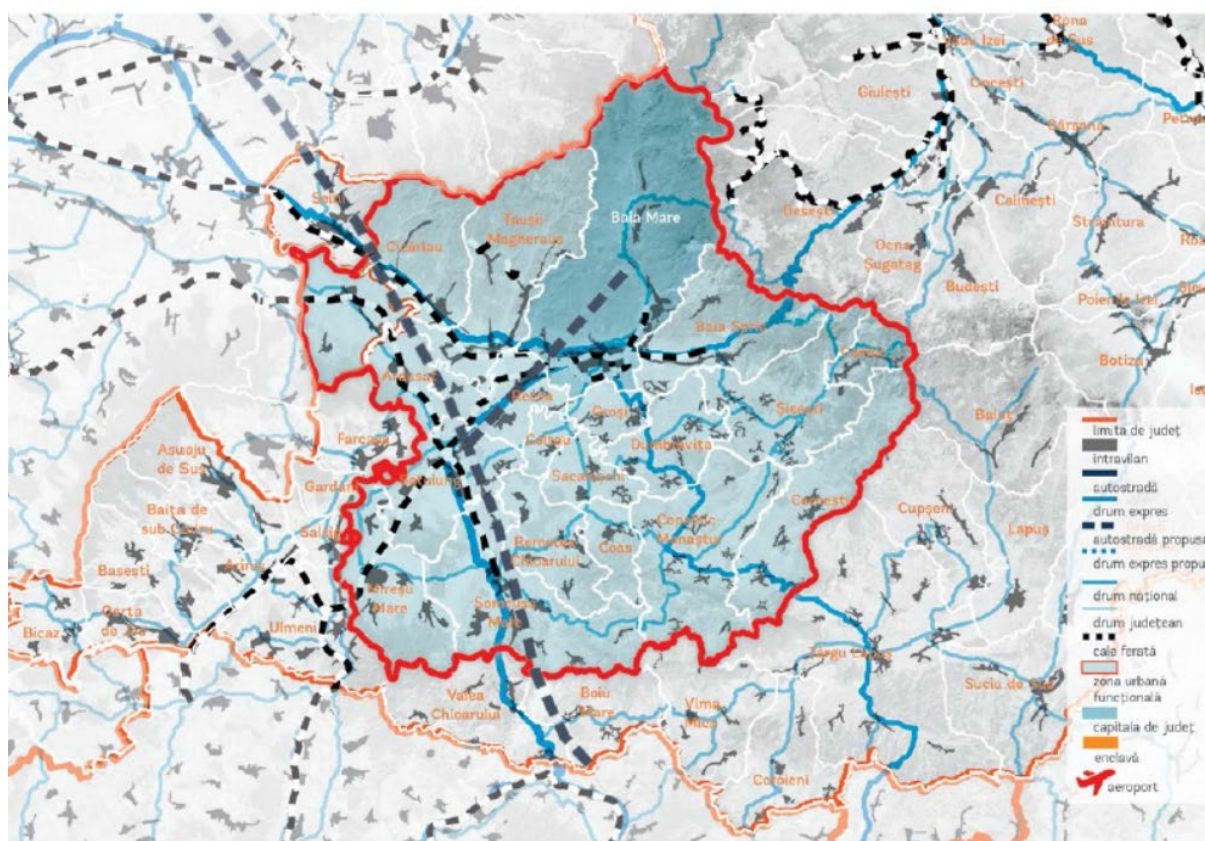

Figura 6. Zona Urbană Funcțională Baia Mare (Sursa: Orașe magnet, Banca Mondială 2017)

În județul Maramureș sunt constituite mai multe astfel de forme de asociere (fig. 7), dintre care cea mai extinsă este A.D.I. Zona Metropolitană Baia Mare. Aceasta este constituită ca formă de parteneriat între municipiul Baia Mare și o serie de UATB-uri din zona de proximitate, dintre care cinci orașe (Seini, Tăuții Măgherauș, Baia Sprie, Cavnic și Șomcuta Mare) în scopul înființării, organizării, reglementării, exploatării, monitorizării și gestionării în comun a serviciului de transport public local, pe raza de competență a unităților administrativ-teritoriale membre, precum și realizarea în comun a unor proiecte

de investiții publice de interes zonal sau regional (conform Actului constitutiv, actualizat la 22.04.2021). În varianta sa actuală, ZMBM are o suprafață de 1387 km², ceea ce reprezintă 22% din suprafața județului, având o populație de 236.227 locuitori (la 1 ian. 2022, conform INSSE), ceea ce reprezintă 46% din totalul populației județului.

Pe lângă centrul polarizator principal - municipiul Baia Mare, în cadrul ZMBM se remarcă existența unor centre polarizatoare care gravitează în jurul acestuia. În funcție de caracteristicile economice, sociale și de relațiile instituite în teritoriu, aceste centre respectă o anumită ierarhie, palierele pe care sunt poziționate fiind în directă legătură atât cu numărul de locuitori, dar mai ales în relație cu tipul și viabilitatea activităților economice derulate pe teritoriul respectiv. Caracterul policentric al ZMBM este de natură să susțină deopotrivă coeziunea socială, competitivitatea economică și sustenabilitatea.

Spre deosebire de ZMBM ca formă asociativă, polarizarea directă generată de municipiul Baia Mare a permis conturarea Zonei Urbane Funcționale Baia Mare. La 1 ian 2022, conform datelor INSSE, UATB-urile din județul Maramureș cuprinse în acest sistem spațial însumau 234.951 locuitori. Un studiu efectuat de Banca Mondială în anul 2017 delimita această structură spațială funcțională sub o configurație foarte apropiată de cea a ZMBM.

O altă formă de asociere formală cu largă răspândire este cea constituită sub forma Grupurilor de acțiune locală (GAL), definite ca organizații non-guvernamentale, care au ca obiectiv specific dezvoltarea zonei în care sunt instituite. Funcționarea Grupurilor de Acțiune Locală se bazează pe implicarea activă a actorilor locali, care au rolul de a identifica direcția majoră de dezvoltare a ariei teritoriale pe raza căreia se află GAL-ul respectiv, implicând totodată, toți locuitorii acelei zone. Aceste forme de asociere au fost constituite în relație cu axa IV LEADER din cadrul Programului de Dezvoltare Rurală (PNDR), organism al factorilor publici și privați, reuniți într-un parteneriat public-privat care are o strategie comună și un plan de acțiune locală pentru dezvoltarea unei zone.

În cadrul județului Maramureș activează o serie de ADI-uri și GAL-uri în care sunt implicate cea mai mare parte a UATB-urilor care, fie constituie corpul majoritar al respectivelor forme de asociere, fie se asociază spațial și structural unor entități în care majoritatea aparține județelor învecinate (așa este cazul Asociației de Dezvoltare Microregională a Comunităților din Zona Sătmărilor, cu majoritatea UATB-urilor din județul Satu Mare în cadrul căreia este asociată comuna Bicăz din județul Maramureș; un alt caz este cel al GAL Valea Someșului, care cuprinde UATB-uri din trei județe – Cluj, Sălaj și Maramureș). În total, numărul UATB-urilor din județ cuprinse în structuri asociative este de 65 (85% din total), remarcându-se faptul că orașe precum Târgu Lăpuș, Ulmeni, Borșa și municipiul Sighetu Marmăției nu fac parte din astfel de forme de asociere (exceptând Asociația de Dezvoltare Intercomunitară pentru servicii publice de apă și de canalizare – A.D.I. Maramureș, din care fac parte 54 de UATB-uri, inclusiv orașele menționate, fără Borșa)

Influența pe care o exercită în teritoriu centrele polarizatoare se face simțită pe o distanță care reflectă capacitatea de polarizare, fiind de obicei proporțională cu valențele de polarizare economică, administrativă, socială, educațională și culturală. Pe teritoriul județului Maramureș zonele periurbane conturate în urma manifestării relațiilor dintre centrele polarizatoare și UAT-urile învecinate nu au fost delimitate până în prezent în sensul realizării unor documentații de amenajare a teritoriului (ex. strategii de dezvoltare, planuri de amenajare a teritoriului periurban), cu excepția celui asociat municipiului Baia Mare, constituit ca zonă periurbană în cadrul ZMBM, pentru care s-a elaborat Strategia de dezvoltare. Din punctul de vedere al relațiilor de coordonare/subordonare specifice unei zone periurbane se constată faptul că acestea au un grad diferit de manifestare în teritoriu, de la cele mai intense, asociate celor două municipii, la cele de intensitate și extensiune medie asociate unor centre urbane precum Târgu Lăpuș,

Cavnic, Vișeu de Sus și Borșa, până la situația unor relații foarte fragile, cu intensitate slabă și caracter secvențial, manifestate în celelalte cazuri; uneori, lipsa unor valențe de atractivitate suficient de puternice face ca zonele periurbane în adevăratul sens al cuvântului să lipsească în raport cu orașe precum Dragomirești sau Săliștea de Sus.

Tabelul 1. Apartenența UATB-urilor din județul Maramureș în cadrul structurilor asociative de tip ADI și GAL (sursa datelor: CJ Maramureș, Rețeaua Națională de Dezvoltare Rurală; aprilie 2022)

Structura asociativă	Denumirea UATB
ASOCIAȚIA DE DEZVOLTARE INTERCOMUNITARĂ ZONA METROPOLITANĂ BAI A MARE (în extensiunea maximă, din anul 2013)	Baia Mare
	Baia Sprie
	Cavnic
	Cernești
	Cicârlău
	Coaș
	Colțau
	Copalnic-Mănăstur
	Dumbrăvița (nu mai face parte din ZMBM, conform Actului constitutiv din anul 2021)
	Groși (nu mai face parte din ZMBM, conform Actului constitutiv din anul 2021)
	Mireșu Mare
	Recea
	Remetea Chioarului
	Satulung
	Săcălășeni (nu mai face parte din ZMBM, conform Actului constitutiv din anul 2021)
	Seini
	Șisești
ASOCIAȚIA DE DEZVOLTARE INTERCOMUNITARĂ PIETROSUL BARDĂULUI	Șomcuta Mare
	Tăuții Măgherauș
	Valea Chioarului
	Poienile de Sub Munte
ASOCIAȚIA DE DEZVOLTARE MICROREGIONALĂ A COMUNITĂȚILOR DIN ZONA SĂTMARULUI	Ruscova
	Vișeu de Jos
	Vișeu de Sus
	Bicaz
ASOCIAȚIA GRUPUL DE ACȚIUNE LOCALĂ "VALEA SOMEȘULUI"	Boiu Mare
	Șomcuta Mare
	Valea Chioarului
	Baia Sprie

ASOCIAȚIA MICROREGIONALĂ "MARA – NATUR"	Băiuț
	Cernești
	Coaș
	Colțau
	Copalnic-Mănăștur
	Coroieni
	Cupșeni
	Dumbrăvița
	Groși
	Groșii Țibleșului
	Lăpuș
	Recea
	Săcălășeni
	Suciu de Sus
	Șisești
	Vima Mică
GAL MARA-GUTÂI	Bârsana
	Bocicioiu Mare
	Budești
	Cavnic
	Călinești
	Câmpulung La Tisa
	Desești
	Giulești
	Ocna Șugatag
	Oncești
	Remeți
	Sarasău
	Săpânța
	Vadu Izei
GAL MARAMUREȘ VEST	Ardusat
	Ariniș
	Asuaju de Sus
	Băița de Sub Codru
	Băsești
	Cicârlău
	Fărcașa
	Gârdani
	Mireșu Mare
	Oarța de Jos
	Remetea Chioarului
	Satulung

GAL VALEA IZEI-MOISEI	Sălsig
	Tăuții Măgherauș
	Botiza
	Dragomirești
	Ieud
	Moisei
	Poienile Izei
	Rozavlea
	Săcel
	Săliștea de Sus
	Strâmtura
	Șieu
	Vișeu de Jos

II. ZONIFICAREA FUNCȚIONALĂ A TERITORIULULUI

Rezultat al condițiilor naturale și practicilor antropice, bilanțul teritorial al județului Maramureș este caracterizat de o pondere semnificativă a suprafețelor forestiere (46% din suprafață), a celor de pășuni și fânețe (34%) și de o pondere ceva mai redusă a terenurilor arabile (13%), la care se adaugă, cu ponderi mai mici alte categorii funciare - construcții, ape, căi de comunicație. Se remarcă faptul că pe teritoriul județului terenurile degradate și neproductive dețin 2% din suprafață, fapt ce se datorează parțial și faptului că o parte din arealele miniere nu au fost incluse în programe de reintegrare peisagistică și funcțională.

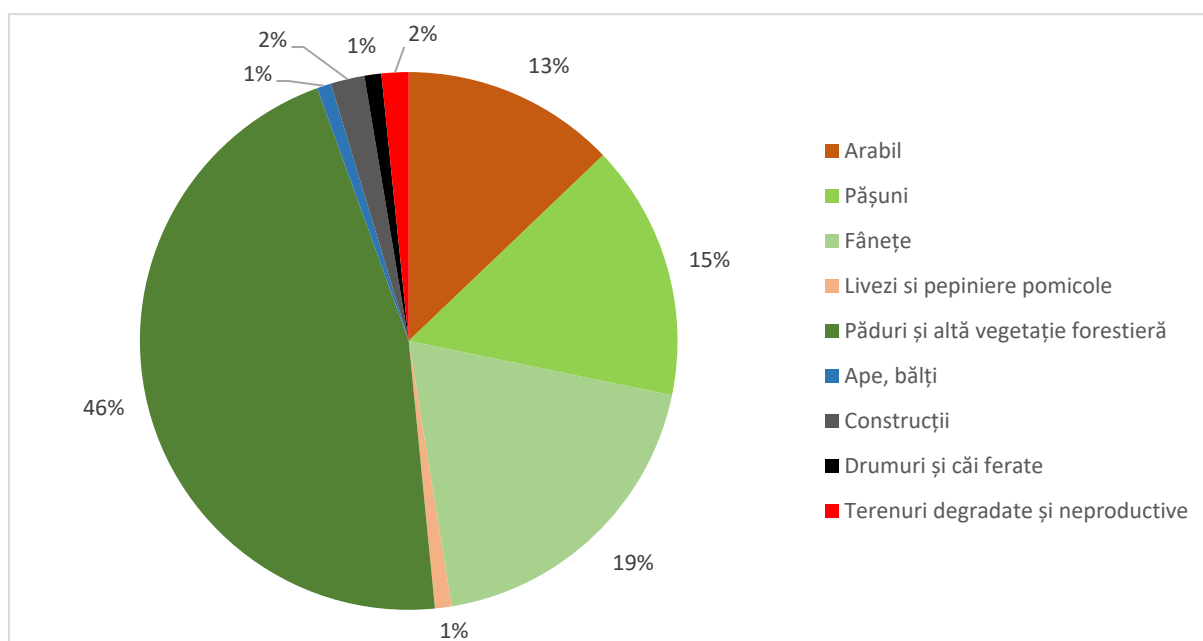

Figura 7. Structura fondului funciar în județul Maramureș

Particularitățile subsistemelor teritoriale, modul de utilizare al terenurilor, și relațiile dintre acestea permit identificarea și delimitarea unor zone cu funcționalitate sistemică. Au fost delimitate cinci zone funcționale ce au o distribuție spațială în care factorul natural joacă un rol determinant mai ales prin prisma aspectelor de favorabilitate, transpuse pe de o parte în modul de utilizare al terenurilor, printr-o distribuție neuniformă a alezărilor, iar pe de altă parte printr-o anumită potențialitate care s-a materializat de-a lungul timpului ori se află în stare de latență. În cadrul unui UAT pot fi regăsite una sau mai multe funcțiuni ca urmare a modului de îmbinare a condiționalităților naturale și antropice. În aceste condiții limitele zonelor funcționale delimitate țin cont cu prioritate de aceste diferențieri teritoriale. Extensiunea zonelor diferă destul de mult, începând de la cea mai extinsă – *zona montană cu profil forestier, agropastoral și turistic*, care deține 48% din suprafața județului, până la cea cu extensiunea cea mai restrânsă – *zona urbană Sighetu Marmației*, care deține 1% din suprafața județului. Pe poziții intermediar se află *zona rurală mixtă, cu profil agricol, turistic și forestier*, (26%), *zona rurală mixtă cu profil agricol și forestier* (19%) și *zona urbană Baia Mare*, care deține 6% din suprafața județului.

2.1. Zona urbană Baia Mare

Cuprinde un areal de intensă concentrare a activităților economice industriale și terțiare, poziționată la contactul dintre Depresiunea Baia Mare și spațiul montan, începând de la Tăuții Măgherauș până la Baia Sprie; spre sud, zona cuprinde primul și al doilea inel de comune periurbane băimărene. Zona se remarcă prin prezența polului de dezvoltare urbană Baia Mare (desemnat ca atare în anul 2008), care a generat o serie de relații de cooperare în hinterlandul său. Acesta s-a fortificat și s-a extins după etapa de involuție aferentă declinului industriei extractive și metalurgice de la sfârșitul anilor '90 și începutul anilor 2000. Revigorarea s-a realizat prin stimularea unor industrii viabile, inclusiv prin dezvoltarea unor incubatoare de afaceri și apariția de noi ramuri economice la nivel local, așa cum ar fi, de exemplu, sectorul IT. S-au generat relații de susținere reciprocă a diverselor sectoare economice, cum ar fi construcțiile civile și industriale, proiectare, producție de echipamente industriale dar și de bunuri de larg consum, servicii, etc. Activitățile industriale au integrat parțial forța de muncă specializată în domeniul tehnic, astfel încât la momentul actual se remarcă prezența unor companii de înaltă tehnologie cum ar fi spre exemplu Universal Alloy Corporation localizată în comuna Dumbrăvița, specializată în producția de componente pentru industria aeronautică. Crearea unui mediu de afaceri și investițional propice, a condus la conturarea unui trend ascendent al numărului agenților economici, atât în domeniul industrial cât și în cel al serviciilor. Dezvoltarea spațială efervescentă s-a concretizat la nivel local în conturarea unei zonificări spațiale derivate din tipologia activităților economice care, treptat, au conturat un profil economic net diferit de cel periurban clasic a cărei funcție era doar de furnizare de forță de muncă și produse alimentare. Astfel, zone industriale și de servicii s-au conturat la nivel teritorial în numeroase unități administrativ-teritoriale din zona periurbană. Totodată, se remarcă conturarea unor zone funcționale aferente parcurilor industriale preconizate a fi dezvoltate la Baia Sprie, Satu Nou de Jos și Fărcașa, dar și conturarea unei subzone funcționale specifice asociate Aeroportului Internațional Maramureș. Dezvoltarea economică a fost însoțită de o tendință de expansiune a arealelor construite, fie cu funcție industrială fie de servicii, fie rezidențială, care a presupus în multe cazuri extinderea intravilanelor. Îmbunătățirea condițiilor tehnico-edilitare din cadrul localităților suburbane a făcut ca o parte din acestea să înregistreze o dezvoltare semnificativă a zonelor rezidențiale, fapt reflectat și în creșterea numărului de locuitori (ex. orașul Tăuții Măgherauș a avut o creștere demografică de 20% în ultimii zece ani).

Funcționalitatea sistemică a a zonei a fost augmentată și prin constituirea unei forme asociative de dezvoltare intercomunitară - Zona Metropolitană Baia Mare, care a asigurat cadrul operațional de obținere a unor finanțări ce au stat la baza numeroaselor proiecte de dezvoltare tehnico-edilitară, urbanistică și socio-economică derulate în ultimele două decenii. De remarcat faptul că proximitatea polului de dezvoltare urbană Baia Mare și dinamica teritorială a acestuia se constituie atât ca un factor de dinamizare și progres pentru localitățile urbane învecinate, dar și ca un factor cu potențial de presiune asupra specificului locuirii rurale din perspectiva tendinței de urbanizare a lor (densitatea construcțiilor, stilul arhitectonic, activități economice, zonificarea teritoriului, etc.).

În zona urbană Baia Mare sunt prezente trei obiective SEVESO. Prin specificul lor, acestea prezintă importanță la nivel teritorial, fără a se constitui însă ca zonă de sine stătătoare la scară macrospațială. De asemenea sunt prezente o serie de areale marcate de prezența iazurilor de decantare

(Tăuții de Sus, Bozânta Mică, Bozânta Mare, Săsar) care necesită un management teritorial care să vizeze reintegrarea funcțională și peisagistică a lor.

2.2. Zona urbană Sighetu Marmăției

În ciuda rolului de centru polarizator tradițional pe care l-a avut în Țara Maramureșului, influențele de tip sistemic pe care le are în prezent municipiul Sighetu Marmăției sunt semnificativ reduse în raport cu capacitatea de polarizare, în prezent zona de influență directă este limitată la localitățile periurbane de imediată proximitate. Cu o economie care este mult suboptimală atât din perspectiva numărului de agenți economici cât și din perspectiva tipurilor de activități, orașul nu a reușit să se constituie ca un adevărat pol de difuzie a bunăstării pentru localitățile periurbane; acerst lucru se reflectă, de exemplu, într-un indice de dezvoltare locală mediu ridicat în cazul localităților Tisa, Crăciunești, Lunca la Tisa, Vadu Izei și Sarasău (conform PNDR 2014), în timp ce localitățile mai îndepărtate se încadrează într-o categorică inferioară (indice mediu al dezvoltării locale). Terțiarizarea economiei, în ciuda unui număr important de agenți economici nu reușește să se constituie ca un factor dinamizator pentru sistemul urban. În plus, lipsa proiectelor de cooperare economică transfrontalieră reprezintă un alt aspect deficitar din perspectiva limitării sferei de influență și a fortificării economiei locale. În aceste condiții polarizarea exercitată în teritoriu este mai puțin bazată pe relații economice, sprijinindu-se mai mult pe polarizarea educațională, medicală și administrativă, precum și pe valențele cultural-tradiționale pe care municipiul le are.

2.3. Zona montană cu profil forestier, agropastoral și turistic

În condițiile unei largi extensiuni pe care spațiul montan o are în cadrul județului Maramureș, aspectele de favorabilitate și restrictivitate aferente au indus conturarea unei zone cu trăsături sistemică cu determinare preponderent naturală. Aceasta este caracterizată de o structură a fondului funciar în care pădurile dețin peste 90% din suprafață, constituindu-se ca o resursă valoroasă percepută ca atare de către comunitățile umane. Pe de altă parte, poienile naturale ori secundare și zona alpină sunt caracterizate de prezența pajiștilor montane și a fânețelor valorificate agropastoral.

Peisajul montan, cu prezența elementelor de atractivitate de factură climatică, biotică, hidrică, geologică și geomorfologică reprezintă pe de altă parte un element de susținere pentru activitățile turistice. Sunt de remarcat existența unor stațiuni turistice profilate pe turismul hibernal (Șuitor, Căvnic, Borșa) care contribuie în mod semnificativ la dinamizarea circulației turistice sezoniere. În cadrul acestei zone se conturează elemente de potențialitate pentru agroturism, turism de circuit, turism montan și cel hibernal.

În anumite sectoare, un element de posibilă inhibare locală a activităților turistice este constituit de prezența arealelor miniere care, în lipsa unor acțiuni de reintegrare peisagistică se pot constitui ca elemente peisagistice repulsive. Funcționalitatea optimă a zonei poate fi influențată de prezența acestora prin inducerea unei potențiale fenomenologii de risc.

Pe de altă parte, o caracteristică funcțională este dată de prezența unor arii protejate, așa cum este Parcul Național Munții Rodnei ori Parcul Natural Munții Maramureșului, care au o zonificare internă care induce limitări graduale în raport cu activitățile antropice.

2.4. Zona rurală mixtă cu profil agricol, turistic și forestier

Această zonă cuprinde teritorii care corespund din punct de vedere geografic cu ariile depresionare ale Maramureșului și Lăpușului și care conferă valențe de potențialitate multiplă pentru specializarea economică. Pe de o parte largă extensiune a terenurilor agricole, cu o pondere însemnată a pășunilor și fânețelor caracterizate de o compoziție floristică diversă se reflectă în profilul agricol (frecvent agrozootehnic) al localităților, iar pe de altă parte, prezența pe teritoriul UAT-urilor a unor importante suprafețe forestiere a fost elementul care a permis o largă extensiune a activităților de prelucrare a lemnului ce are o largă răspândire ca material de construcție în gospodăriile tradiționale. Pe lângă aceste specializări tradiționale, zona este caracterizată de un potențial turistic important, derivat din elementele de atractivitate naturală și antropică; în prima categorie se înscriu resursele peisagistice, apele clorosodice (lacurile sărate de la Ocna Șugatag), iar în a doua categorie se înscriu elementele de arhitectură tradițională, obiceiurile și elementele etnofolclorice, practicile tradiționale. Sistemul de localități este caracterizat de dominanța așezărilor rurale, la care se adaugă un număr redus de orașe mici și mijlocii care nu reușesc să imprime un caracter de urbanitate decât pe o arie limitată. Influența lor în teritoriu este concretizată mai ales sub forma polarizării educaționale, medicale, administrative și economice.

În cazul Depresiunii (Țării) Lăpușului structurarea și funcționarea sistemică este de tip monocentric, în condițiile în care orașul Târgu Lăpuș, cu o populație de cca 12500 locuitori și-a format un hinterland asupra căruia își exercită influența în mod tradițional. Peisajul agropastoral dominant reprezintă un element de atractivitate turistică, mai ales în condițiile unei bune reprezentări a arhitecturii tradiționale și a existenței unui număr important de monumente istorice, între care bisericile de lemn reprezintă elemente de mare valoare culturală (ex. Biserica Sfinților Arhangheli din localitatea Rogoz este inclusă în patrimoniul UNESCO).

Pentru Depresiunea Maramureșului specificitatea derivă din organizarea obștească tradițională de tip vale care s-a perpetuat până în prezent. În mod tradițional polarizarea sistemului de așezări din Țara Maramureșului era realizată de către orașul Sighetu Marmăției. Acesta a pierdut însă din forța de polarizare economică după anul 1990, în prezent valențele polarizatoare fiind limitate atât din punct de vedere spațial cât și funcțional. În aceste condiții a fost augmentat rolul polarizator al orașelor de rang inferior (ex. Vișeu de Sus) și al centrelor de polarizare supracomunală (ex. Leordina, Bârsana, Ocna Șugatag, etc.); cele două orașe mai noi – Săliștea de Sus și Dragomirești, cu număr mic de locuitori (sub 5000 locuitori) și atribute economico- sociale reduse nu reușesc să-și manifeste influența decât la nivel de strictă contiguitate spațială. Structurarea de ansamblu a acestei zone este de tip axial, în condițiile în care cele două văi – Vișeu și Iza concentrează cea mai mare parte a așezărilor, orientează căile de comunicație și fluxurile derulate prin intermediul acestora. În ansamblu, activitățile economice sunt cele specifice spațiului rural, (remarcându-se și în acest caz o pondere ridicată a pășunilor și fânețelor de bună calitate), la care se adaugă cele legate de prelucrarea lemnului, fie în mod artizanal (Țara Maramureșului putând fi caracterizată ca fiind o civilizație a lemnului) fie în cadrul unor unități industriale, însă fără ca acestea din urmă să fie caracterizate de produse cu o valoare adăugată mare, în condițiile unei prelucrări brute a masei lemnoase și mai puțin pe o prelucrare avansată (ex. producerea de mobilă).

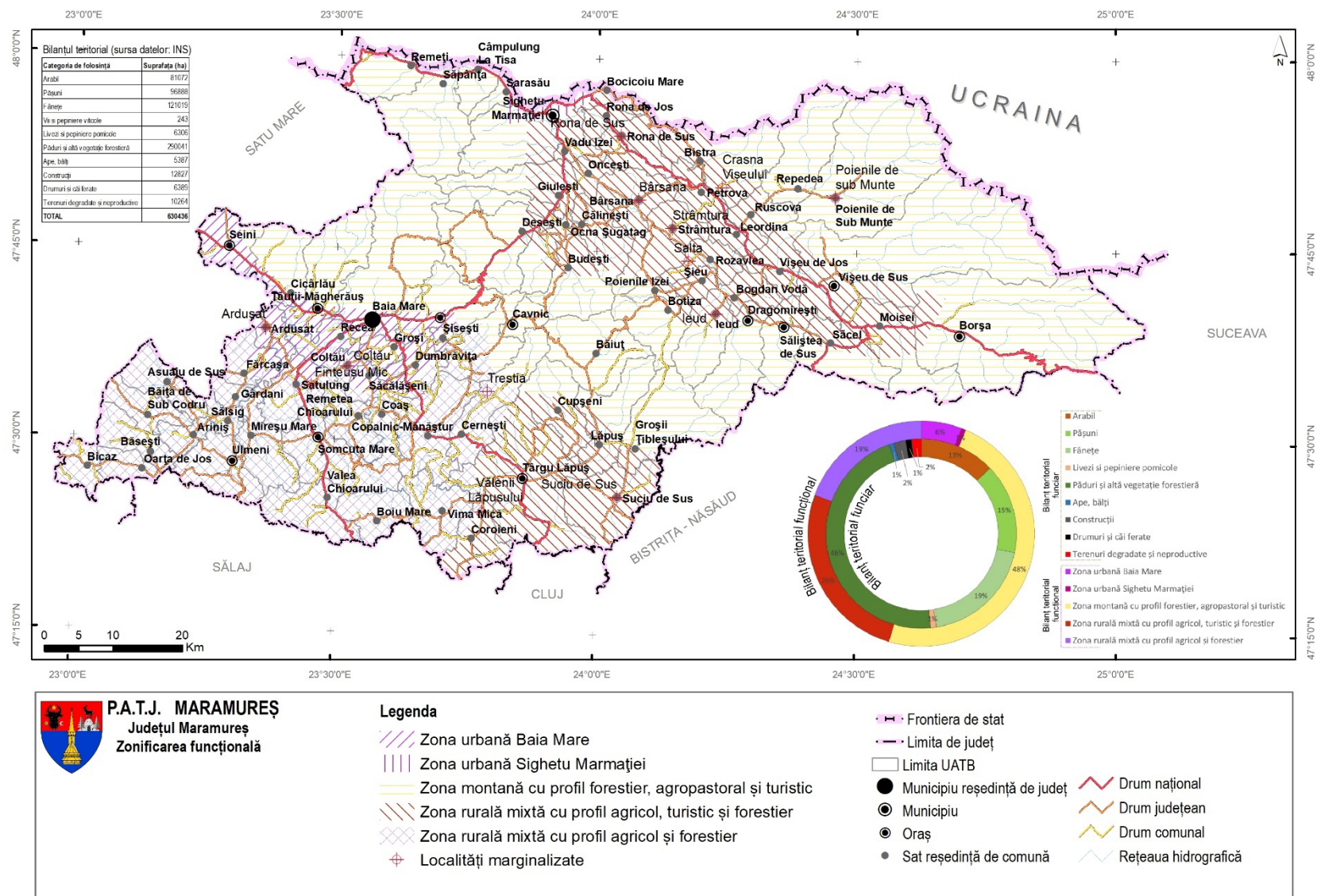

Figura 8. Zonificarea funcțională a județului Maramureș

Și în cadrul acestei “țări” peisajul rural de tip agropastoral și forestier reprezintă un element de atractivitate pentru activitățile turistice, fiind completat la nivel local de elemente de atractivitate suplimentară cum ar fi apele/lacurile sărate de la Ocna Șugatag. În aceste condiții, a fost dezvoltată o bază de cazare în care pensiunile agroturistice dețin ponderea principală din totalul infrastructurii de cazare. Evoluția sistemului economic din această zonă scoate în evidență tendința de ranforsare a sectorului turistic într-o manieră complementară în raport cu celelalte activități economice.

2.5. Zona rurală mixtă cu profil agricol și forestier

Corespunzător unor caracteristici morfoclimatice și pedologice specifice, compartimentul sudic și vestic al județului se constituie ca o zonă în care activitățile economice sunt preponderent agricole iar sistemul de localități este dominant rural. Altitudinile care în general se încadrează în ecartul 130 – 500m, valorile în general reduse ale pantelor și fragmentării reliefului completează aspectele de favorabilitate pentru sectorul agricol. Interfluviile mai înalte (500-800 m) sunt acoperite în cea mai mare parte de păduri de foioase cu specii valorase din perspectiva exploatarei forestiere și a prelucrării lemnului. La acestea se adaugă prezența unor sectoare de luncă bine dezvoltate aferente râurilor Someș, Lăpuș, Săsar, Căvnic, cu soluri de fertilitate ridicată și aport hidric important. Toate aceste trăsături se reflectă în dezvoltarea sectoarelor legumicol, cerealier, pomicol și zootehnic având performanțe importante în termeni de productivitate. Omogenitatea peisajului rural specific acestei zone este ridicată, în condițiile în care puținele orașe prezente (Șomcuta Mare și Ulmeni) sunt caracterizate de o stare de urbanitate slab conturată atât din perspectivă calitativă cât și cantitativă. În cadrul lor zonificarea funcțională microscalară specific urbană lipsește aproape în totalitate, iar polarizarea economico-socială nu reușește să genereze zone periurbane ori zone urbane funcționale. Evoluția structural-funcțională a acestei zone poate fi influențată la nivel local de perspectiva înființării unui parc industrial la Șomcuta Mare, care să atragă agenți economici din domeniul industrial și al serviciilor și să genereze astfel o diversificare economică dar și o ranforsare a forței de polarizare a orașului.

Tabelul 2. Modul de utilizare a terenurilor la nivelul UAT-urilor din județul Maramureș

(sursa datelor: Corine Land Cover, 2018)

UAT	Suprafețe artificializate	Terenuri agricole	Terenuri forestiere	Suprafețe cu exces de umiditate	Suprafețe acvatice
ARDUSAT	3,11	22,76	4,47	0,00	1,07
ARINIȘ	3,11	21,40	1,56	0,00	0,78
ASUAJU DE SUS	3,40	28,59	26,65	0,00	0,00
BAIA MARE	29,76	14,49	188,69	0,00	0,97
BAIA SPRIE	9,34	23,54	60,11	0,00	0,00
BĂIȚA DE SUB CODRU	3,50	27,14	18,48	0,00	0,00
BĂIUȚ	2,24	5,35	106,69	0,00	0,00
BĂSEȘTI	2,82	36,47	14,69	0,00	0,29
BÂRSANA	2,82	40,27	28,79	0,00	0,00
BICAZ	2,14	28,98	7,98	0,00	0,00
BISTRA	0,88	27,14	99,40	0,49	0,68
BOCICOIU MARE	3,21	16,73	5,74	0,00	0,97
BOGDAN VODĂ	1,95	22,56	9,43	0,00	0,19
BOIU MARE	2,53	34,33	22,18	0,00	0,00
BORȘA	9,82	71,97	337,49	0,00	0,00
BOTIZA	1,26	21,01	51,74	0,00	0,00
BUDEȘTI	3,50	19,65	61,95	0,00	0,00
CAVNIC	2,24	1,17	21,01	0,00	0,00
CĂLINEȘTI	2,63	29,47	33,55	0,00	0,00
CÂMPULUNG LA TISA	1,46	14,78	17,12	0,00	0,58
CERNEȘTI	3,89	48,82	43,57	0,00	0,00
CICÂRLĂU	3,99	14,98	55,24	0,00	0,58
COAȘ	1,26	12,35	12,94	0,00	0,39
COLTĂU	1,17	10,70	1,95	0,00	0,19
COPALNIC-MĂNĂȘTUR	5,15	81,12	31,42	0,00	0,00
COROIENI	3,11	38,22	26,45	0,00	0,00
CUPȘENI	4,57	44,16	32,97	0,00	0,00
DESEȘTI	3,40	23,93	114,86	0,00	0,00
DRAGOMIREȘTI	1,36	20,23	79,07	0,00	0,00
DUMBRĂVIȚA	5,54	39,49	6,91	0,00	0,10
FĂRCAȘA	3,50	32,68	11,77	0,00	1,07
GÂRDANI	0,97	7,29	8,36	0,00	0,78
GIULEȘTI	2,24	27,72	48,53	0,00	0,00
GROȘI	3,79	17,99	0,49	0,00	0,19
GROȘII ȚIBLEȘULUI	1,75	23,05	101,44	0,00	0,00
IEUD	1,56	26,07	48,14	0,00	0,00
LĂPUȘ	2,14	35,89	55,83	0,00	0,49
LEORDINA	2,14	12,16	14,30	0,00	0,78
MIREȘU MARE	7,39	44,74	20,33	0,00	0,68
MOISEI	4,47	46,10	67,99	0,00	0,00
OARȚA DE JOS	2,63	24,32	4,77	0,00	0,29
OCNA ȘUGATAG	5,25	30,35	55,63	0,00	0,00

ONCEȘTI	0,97	12,94	7,00	0,00	0,00
PETROVA	0,97	22,95	17,31	0,00	0,58
POIENILE DE SUB MUNTE	3,31	35,40	250,35	0,00	0,00
POIENILE IZEI	0,49	10,02	5,54	0,00	0,00
RECEA	6,03	35,01	1,75	0,00	1,17
REMETEA CHIOARULUI	4,18	32,68	16,53	0,00	0,10
REMEȚI	2,24	12,55	51,84	0,00	1,17
REPEDEA	1,46	15,56	99,59	0,00	0,00
RONA DE JOS	1,75	13,03	8,17	0,00	0,00
RONA DE SUS	2,24	19,65	41,92	0,00	0,19
ROZAVLEA	2,04	23,34	16,34	0,00	1,07
RUSCOVA	1,65	19,94	18,97	0,00	0,39
SARASĂU	0,97	8,17	9,82	0,00	0,19
SATULUNG	5,64	50,77	13,13	0,00	0,00
SĂCĂLĂȘENI	2,53	22,18	3,70	0,00	0,29
SĂCEL	2,43	38,42	42,79	0,00	0,00
SĂLIȘTEA DE SUS	2,24	29,66	36,76	0,00	0,00
SĂLSIG	2,33	16,34	1,07	0,19	0,29
SĂPÂNȚA	2,33	14,98	121,67	0,00	0,29
SEINI	7,88	37,64	12,64	0,00	0,39
SIGHETU MARMĂȚIEI	14,10	41,14	81,31	0,00	0,39
STRÂMTURA	2,33	49,41	39,97	0,00	0,29
SUCIU DE SUS	3,11	50,09	57,58	0,00	0,00
ȘIEU	1,85	14,30	4,96	0,00	0,00
ȘISEȘTI	5,15	40,27	45,03	0,00	0,00
ȘOMCUTA MARE	7,68	76,25	33,46	0,00	0,00
TĂUȚII-MĂGHERĂUȘ	9,63	21,88	88,41	0,00	0,97
TÂRGU LĂPUȘ	10,89	115,45	119,92	0,00	0,10
ULMENI	6,71	55,92	17,31	0,00	1,07
VADU IZEI	1,07	11,09	4,67	0,00	0,00
VALEA CHIOARULUI	3,89	36,96	38,71	0,00	0,00
VIMA MICĂ	1,65	47,56	26,94	0,00	0,00
VIȘEU DE JOS	2,43	30,64	21,88	0,00	0,78
VIȘEU DE SUS	6,13	49,99	384,37	0,00	0,49

Disfuncții:

Zona urbană Baia Mare și Zona urbană Sighetu Marmăției

- existența unor suprafețe importante de brownfield-uri industriale
- conturarea unor zone rurale marginalizate aferente localităților Ardușat și Coltău, caracterizate de probleme economico-sociale și degradarea fondului construit, a elementelor de infrastructură edilitară
- reducerea semnificativă a potențialului productiv agricol prin scoaterea din circuitul agricol a unor suprafețe importante de terenuri agricole din intravilan și extravilan;
- abandonarea infrastructurii balneare de interes local (ex. Cărbunari)
- neafilierea municipiului Sighetu Marmăției în structuri asociative de tip ADI/GAL.

Zona montană cu profil forestier, agropastoral și turistic

- starea precară a drumurilor de exploatare forestieră;
- asistența sanitară inefficientă pentru locuitorii localităților care au o accesibilitate mai redusă;
- conturarea unor zone rurale marginalizate aferente localității Poienile de Sub Munte;
- fenomene de risc potențial asociat exploatărilor miniere închise/abandonate;
- amenajări turistice insuficient adaptate cerințelor pieței și valorificarea insuficientă a apelor mineralizate cu valențe curative; valorificarea insuficientă în scop turistic și recreativ a suprafețelor forestiere;
- neafilierea orașului Borșa în structuri asociative de tip ADI/GAL.

Zona rurală mixtă cu profil agricol, turistic și forestier.

- număr redus al procesatorilor locali care să valorifice produsele agricole;
- deficit al spațiilor de depozitare pentru produsele agricole și forestiere secundare (ciuperci, fructe de pădure);
- amenajări turistice insuficient adaptate cerințelor pieței și valorificarea insuficientă a apelor mineralizate cu valențe curative
- declin al stilului arhitectural tradițional rural
- declin al numărului meșterilor populari
- conturarea unor zone rurale marginalizate aferente localităților Rona de Sus, Bârsana, Strâmtura, Salta, Ieud, Suci de Sus, Vălenii Lăpușului.

Zona rurală mixtă cu profil agricol și forestier

- deficitul de spații de depozitare pe timp îndelungat a fructelor de pădure și ciupercilor;
- numărul redus al procesatorilor locali de produse agricole și forestiere secundare (fructe de pădure, ciuperci);
- lipsa forței de muncă în cadrul nivelului fermelor cu activități sezoniere;
- distrugerea de către fauna sălbatică a culturilor agricole aflate în proximitatea pădurilor;
- numărul redus al unităților de prelucrare superioară a lemnului (mobilă din lemn masiv);
- starea precară a drumurilor de exploatare agricolă;

- neafilierea orașului Ulmeni în structuri asociative de tip ADI/GAL.
- conturarea unor zone rurale marginalizate aferente localităților Trestia și Finteușu Mic.

Disfuncții:

d.1. Neconcordanța între limita și componența actuală a Zonei Metropolitane Baia Mare și extensiunea Zonei Urbane Funcționale (stabilită în cadrul unui studiu efectuat de Banca Mondială), în sensul în care U.A.T.B.-urile Ardușat și Șisești (precum și comuna Pomi, din județul Satu Mare) se află în zona de influență dar nu fac parte din A.D.I. Z.M.B.M.; în schimb, comuna Valea Chioarului și orașul Seini care, conform aceluiași studiu nu fac parte din Z.U.F., se regăsesc în componența A.D.I. În aceste condiții, caracterul de fundamentare al Strategiei Zonei Metropolitane pentru P.U.G.-urile unor comune va fi eludat (în speță cele care nu au fost incluse în ADI), astfel încât în cadrul acestora nu se vor transpune în mod obligatoriu prevederile specifice din Strategie. Din perspectiva documentației de amenajare a teritoriului, lipsa studiilor privind delimitarea teritoriilor periurbane și a zonelor urbane funcționale (excepție municipiul Baia Mare) reprezintă o deficiență care se repercutează negativ asupra gestionării resurselor, a problemelor legate de transport și a celor economico-sociale. Lipsa documentațiilor de amenajare a teritoriului aferente zonelor periurbane se constituie ca o dificultate în aplicarea unor măsuri și derularea unor proiecte care să eficientizeze funcționarea spațiului polarizat.

d.2. Neafilierea orașelor Sighetu Marmăției, Borșa, Târgu Lăpuș și Ulmeni în structuri asociative locale reduc din potențialul de cooperare și influență pe care îl pot genera, generând totodată și o limitare a surselor de finanțare din fonduri structurale.

d.3. Subvalorificarea capacității de relaționare prin intermediul Aeroportului Internațional Maramureș, atât din punct de vedere al traficului de pasageri cât și a celui de mărfuri și lipsa terminalelor intermodale de transport marfă și pasageri în centrele urbane, cu influențarea negativă a rolului de oraș-poartă pentru Baia Mare.

d.4. Lipsa interconectării transfrontaliere a infrastructurii feroviare din județul Maramureș cu cea din Ucraina, precum și lipsa conectivității directe a UAT-urilor din proximitatea frontierei cu comunitățile învecinate din Ucraina (cu excepția municipiului Sighetu Marmăției, pe teritoriul căruia se află PTF rutier).

Tabelul 3. Deficiențe de context teritorial la nivelul unităților administrativ-teritoriale din județul Maramureș

UAT	Tip	SIRUTA	Lipsă studii delimitare zonă periurbană/zonă urbană funcțională (d1)	Neafiliere la structuri asociative (d2)	Deficiențe de conectivitate transfrontalieră direct (d4)
ARDUSAT	Comuna	107001	-	-	-
ARINIȘ	Comuna	107047	*	-	-
ASUAJU DE SUS	Comuna	107083	*	-	-
BAIA MARE	Municipiu reședința de județ	106318	-	-	-
BAIA SPRIE	Oras	106684	-	-	-
BĂIȚA DE SUB CODRU	Comuna	107118	*	-	-
BĂIUȚ	Comuna	107154	*	-	-
BĂSEȘTI	Comuna	107190	*	-	-
BÂRSANA	Comuna	107314	*	-	-
BICAZ	Comuna	107234	*	-	-
BISTRA	Comuna	107270	*	*	*
BOCICOIU MARE	Comuna	107350	*	-	*
BOGDAN VODĂ	Comuna	107403	*	*	-
BOIU MARE	Comuna	107430	*	-	-
BORȘA	Oras	106746	*	*	*
BOTIZA	Comuna	107485	*	-	-
BUDEȘTI	Comuna	107519	*	-	-
CAVNIC	Oras	106782	-	-	-
CĂLINEȘTI	Comuna	107546	*	-	-
CÂMPULUNG LA TISA	Comuna	107715	*	-	*
CERNEȘTI	Comuna	107582	-	-	-
CICÂRLĂU	Comuna	107662	-	-	-
COAȘ	Comuna	179837	-	-	-
COLTĂU	Comuna	179846	-	-	-
COPALNIC-MĂNĂȘTUR	Comuna	107733	-	-	-
COROIENI	Comuna	107868	*	-	-
CUPȘENI	Comuna	107920	*	-	-
DESEȘTI	Comuna	107975	*	-	-
DRAGOMIREȘTI	Oras	108017	*	-	-
DUMBRĂVIȚA	Comuna	108035	*	-	-
FĂRCAȘA	Comuna	108106	*	-	-

GÂRDANI	Comuna	179855	*	-	-
GIULEȘTI	Comuna	108151	*	-	-
GROȘI	Comuna	106363	*	-	-
GROȘII ȚIBLEȘULUI	Comuna	179622	*	-	-
IEUD	Comuna	108204	*	-	-
LĂPUȘ	Comuna	108222	*	-	-
LEORDINA	Comuna	108240	*	*	-
MIREȘU MARE	Comuna	108268	-	-	-
MOISEI	Comuna	108348	*	-	-
OARȚA DE JOS	Comuna	108366	*	-	-
OCNA ȘUGATAG	Comuna	108400	*	-	-
ONCEȘTI	Comuna	179864	*	-	-
PETROVA	Comuna	108455	*	*	-
POIENILE DE SUB MUNTE	Comuna	108473	*	-	*
POIENILE IZEI	Comuna	179604	*	-	-
RECEA	Comuna	106407	-	-	-
REMETEA CHIOARULUI	Comuna	108491	-	-	-
REMEȚI	Comuna	108552	*	-	*
REPEDEA	Comuna	108598	*	*	*
RONA DE JOS	Comuna	108614	*	*	-
RONA DE SUS	Comuna	108632	*	*	-
ROZAVLEA	Comuna	108669	*	-	-
RUSCOVA	Comuna	108696	*	-	-
SARASĂU	Comuna	106620	*	-	*
SATULUNG	Comuna	108712	-	-	-
SĂCĂLĂȘENI	Comuna	108794	*	-	-
SĂCEL	Comuna	108874	*	-	-
SĂLIȘTEA DE SUS	Oras	108892	*	-	-
SĂLSIG	Comuna	108918	*	-	-
SĂPÂNȚA	Comuna	108945	*	-	*
SEINI	Oras	108963	-	-	-
SIGHETU MARMAȚIEI	Municipiu, altul decat resedinta de judet	106559	*	*	-
STRÂMTURA	Comuna	109005	*	-	-
SUCIU DE SUS	Comuna	109041	*	-	-
ȘIEU	Comuna	179613	*	-	-

ȘISEȘTI	Comuna	109096	-	-	-
ȘOMCUTA MARE	Oras	109176	-	-	-
TĂUȚII-MĂGHERĂUȘ	Oras	106461	-	-	-
TÂRGU LĂPUȘ	Oras	106817	*	*	-
ULMENI	Oras	109265	*	*	-
VADU IZEI	Comuna	106648	*	-	-
VALEA CHIOARULUI	Comuna	109354	-	-	-
VIMA MICĂ	Comuna	109425	*	-	-
VIȘEU DE JOS	Comuna	109504	*	-	-
VIȘEU DE SUS	Oras	106979	*	-	*

Referințe bibliografice

- ***, 2018 Strategia Teritorială Integrată a Zonei Metropolitane Baia Mare
 - ***, Strategia de dezvoltare durabilă a județului Maramureș pentru perioada 2014-2020.
 - ***, 2017, Orașe Magnet. Migrațiune și navetism în România, Banca Mondială.
 - ***, 2006, Conceptul Național de Dezvoltare Spațială- România 2025, INCĐ URBANPROIECT.
 - ***, 2021, Planul de Dezvoltare Regională Nord-Vest 2021-2027, ADR Nord-Vest.
 - ***, 2020, Strategia de specializare inteligentă a Regiunii de Dezvoltare Nord-Vest (2021-2027), ADR Nord-Vest.
 - ***, 2020, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României 2030, Ed. Alutus, Miercurea Ciuc.
- <https://ro-ua.net/en/>
<https://www.interregeurope.eu/>
<https://www.mae.ro/>
<https://www.zmbm.ro/documente/a2-act-constitutiv-actualizat-anonimizat-996.html>